

ХАМХОДЕРА О. П.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук

АБСОЛЮТНО ВИЗНАЧЕНІ ШТРАФНІ САНКЦІЇ ЗА ПРОСТУПКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 14 липня 2015 р. (далі — Закон № 596) запроваджено доволі суперечливу новачку: рамочні штрафні санкції за порушення у сфері безпеки дорожнього руху (далі — БДР) переважно замінені абсолютно визначеними розмірами грошового стягнення. Окреслимо обсяги переходу до конкретного способу формулювання санкцій: 1) це здійснено щодо правопорушень, пов'язаних із дорожнім рухом, та не стосується проступків на водному, залізничному або повітряному транспорті; 2) щодо окремих проступків на автомобільному транспорті, не пов'язаних безпосередньо із порушеннями правил дорожнього руху, збережені рамочні санкції (зокрема, стосовно порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів); 3) перехід до абсолютно визначених санкцій здійснено лише в частині штрафу; інші ж види стягнень за адміністративні делікти у сфері БДР зберігають рамочне формулювання; 4) абсолютно визначені розміри штрафів закріплені по нижній межі існуючих раніше рамок. Лише останній аспект оновлення, який свідчить про відстоювання публічною владою інтересів приватної особи, може бути оцінений позитивно; загалом же — виникають численні зауваження стосовно подібної новачки.

Першочергово звернімося до мотивів вказаного вище правотворчого заходу. Виходячи із пояснювальної записки до проєкту Закону № 596, за допомогою усунення «рамок» планувалося виключити корупційну складову при виявленні та фіксації правопорушень. Дійсно, наявність значної дискреції посягає юрисдикційних повноважень являється корупційою фактором. При цьому виникає запитання: якщо можливість розсуду владного суб'єкта визнали загрозою правопорядку, то чому вона була ліквідована лише у сфері БДР і лише по відношенню до одного виду стягнення (оскільки громадські роботи, адміністративний арешт, позбавлення права керування, які накладаються за порушення у розглядуваній сфері, і надалі визначаються «від ... до ...»)? Крім того, потрібно враховувати, що сприяють вчиненню корупційних правопорушень не просто дискреційні повноваження, а саме їх **невиправдане встановлення чи надмірне розширення**. Межі правозастосовного розсуду, які були усунені Законом № 596 становили: 500 н.м.д.г. — у 1-й санкції; 150 н.м.д.г. — у 2-х санкціях; 50 н.м.д.г. — у

2-х санкціях; 40 н.м.д.г. — у 1-й санкції; 30 н.м.д.г. — у 3-х санкціях; 25 н.м.д.г. — у 2-х санкціях; 20 н.м.д.г. — у 10-ти санкціях; 15 н.м.д.г. — у 1-й санкції; 10 н.м.д.г. — у 21-ї санкції; 5 н.м.д.г. — у 17-ти санкціях; 4 н.м.д.г. — у 2-х санкцій; 3 н.м.д.г. — у 3-х санкціях; 2 н.м.д.г. — у 5-ти санкціях. Корупційна загроза надмірних рамок штрафу наглядно-емпірично полягає у тому, що стає допустимою ситуація, коли: посадовець накладає мінімальний розмір стягнення і отримує неправомірну вигоду, але разом це все одно залишається значно вигіднішим для порушника, ніж сплачувати максимально можливий штраф. Як на нас, про подібну ймовірність взагалі не йшла мова у 69 % змінених санкцій, коли розсуд не перевищував 170 грн. Видається, задля усунення справжньої корупційної загрози, достатньо було внести зміни до двох статей КУпАП: 122—5 і 130 (допускали розсуд на 500 і 150 н.м.д.г.). Роздуми ж про відповідну загрозу у випадках, коли дискреція становить 5 і менше н.м.д.г. (це 38,6 % змінених санкцій), взагалі безглузді. Зауважимо також, що більше ніж половину проступків щодо яких усунено рамки штрафів уповноважені розглядати органи Національної поліції. Незрозумілим є презюмування корупційної схильності і максимальне обмеження у зв'язку з цим розсуду оновленої на засадах верховенства права владної вертикалі. При тому, що обсяг примусових повноважень поліцейських у інших напрямках їх правоохоронної діяльності не було звужено, а подекуди його навіть відчутного розширено.

Основна ж проблема від запровадження абсолютно визначених штрафних санкцій полягає в унеможливленні належної індивідуалізації правопорушення, встановлення такої міри відповідальності, що точно відповідала б ступеню небезпечності конкретного делікту і особи порушника, забезпечувала б урахування всіх пом'якшуючих та обтяжуючих обставин. Наприклад, за порушення правил дорожнього руху на велосипедистів накладатиметься однакове адміністративне стягнення (ч. 2 ст. 127 КУпАП — 5 н.м.д.г.), незалежно від того, що один з них вчиняє проступок повторно протягом року, а інший — при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин і широко розкаюється. Створюючи часткову фактичну неможливість належної індивідуалізації відповідальності (через відмову від рамочних штрафів), законодавець ще й прямо заперечив потребу в цьому. Адже, оновлена ч. 2 ст. 33 КУпАП закріпила, що при накладенні стягнення за правопорушення у сфері забезпечення БДР не враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Виникає ще декілька зауважень. По-перше, вказана особливість розглядуваної групи проступків закріплена лише у ст. 33, але ст. 280 КУпАП й надалі встановлює без будь-яких уточнень обов'язок органу (посадової особи) при розгляді справи про адміністративне правопорушення з'ясовувати ... чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Правова колізія відсутня,

оскільки існують підстави герменевтичного розмежування змісту статей: ст. 33 КУпАП закріплює, що у відповідній категорії проступків пом'якшуючі та обтяжуючі обставини **не враховуються** «при накладенні стягнення», а ст. 280 вимагає їх **з'ясування** «при розгляді справи». Формально-юридично, обов'язок з'ясовувати обставини не скасовано, тому орган фактично повинен встановити наявність/відсутність подібних фактів, але не може їх використати задля визначення адекватного стягнення; виходить абсурдна ситуація, коли суб'єкт владних повноважень змушений накопичувати незначиму для вирішення справи інформацію. По-друге, відповідно до ч. 2 ст. 33 КУпАП, характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність не враховуються при накладенні «стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», але упущена та обставина, що тільки штрафи сьогодні визначені конкретно, а інші види стягнень за відповідні проступки й надалі формулюються «від ... до». Як визначити персоналізоване стягнення, коли законом заперечується врахування ознак важкості проступку та небезпечності порушника, а санкцією передбачені рамки громадських робіт, позбавлення права керування, адміністративного арешту (ч. 4 і 7 ст. 121, ч. 4 ст. 122, ст. 122–4 та ін.)? На наш погляд, можливість належно обґрунтувати постанову про накладення адміністративного стягнення (у частині обсягу стягнення) відсутня. Виходячи з принципу переваги прав, свобод та інтересів приватної особи при неоднозначному тлумаченні нормативних принципів, правозастосовна практика має слідувати шляхом призначення мінімального розміру стягнень за проступки у сфері БДР. У протилежному випадку, закономірним є оскарження та доведення необґрунтованості постанови, адже підйом вище нижньої межі рамок суб'єкт владних повноважень не може аргументувати обтяжуючими обставинами, прямим умислом тощо.